

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУПРОВОДУ ХЬЮТАГОГІКИ

Нікулочкіна О.В.

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Останнім часом у наукових зарубіжних виданнях усе частіше зустрічаються публікації, присвячені пошуку нових підходів до навчання людини впродовж усього життя.

Особливий інтерес викликає відношення андрагогіки й педагогіки. На думку М.Т. Громкової, якщо слідувати семантиці та формальній логіці, то андрагогіка – наука про освіту дорослих, а педагогіка – наука про освіту дітей. Якщо врахувати історичну ретроспективу й сучасну реальність, то саме педагогіка як наука та практика розробила загальні закономірності, принципи, способи освітньої діяльності. С часом у педагогіці почав накопичуватися емпіричний матеріал про специфіку освіти дорослих, яка перетворилася в самостійну галузь наукового знання [2, с. 11].

У ХХІ столітті виникла необхідність у фахівцях різних галузей освіти й виробництва, які в умовах мінливого світу можуть бути успішними впродовж усього життя, ефективно та творчо застосовувати компетенції в нових життєвих і професійних ситуаціях. При цьому методи педагогіки (а також андрагогіки) більше не задовольняють потреби дорослих учнів: необхідно розроблення нових підходів, які ґрунтуються на самовизначенні до навчання, самостійній роботі, умінні вчитися.

Розв'язання проблеми неперервної освіти усіх суб'єктів процесу навчання традиційно розглядають у системі педагогіки, андрагогіки, а віднедавна – хьютагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує зростання уваги науковців до проблеми освіти й самоосвіти дорослих. Концептуальні основи андрагогіки розробляють сучасні українські й зарубіжні науковці: Б.Г. Ананьєв, М.Т. Громкова, Д.Б. Лук'янова, С.М. Коваленко, Ю.М. Кулюткін, О.І. Огієнко, В.В. Пашков, В.М. Приходько, В.Я. Ястребова та ін. Проблеми змісту й методів навчання дорослих розглянуто в працях С.П. Архипової, Н.О. Вербицької, С.Г. Вершловського, С.І. Гончаренка, І.М. Дичківської, В.І. Загвязинського, М.Ю. Кадемії, А.С. Нісімчука, В.Г. Онушкіна та ін.

Розроблення й упровадження нових освітніх технологій на основі мережі Internet стали предметом дослідження М.І. Жалдака, І.Г. Захарової, Н.В. Морзе, Є.С. Полат, В.О. Трайнева та ін. Над розв'язанням проблем самоосвіти дорослих працюють Т. Anderson, L.M. Blaschke О.В. Ігнатович, F. Garnett, S. Hase, С. Kenyon та ін.

Аналіз робіт зазначених авторів показує, що теоретико-методологічні уявлення про хьютагогіку як науку концептуально не скоординовані. Особливо помітною є відсутність наукових праць із самоосвітньої діяльності дорослих у післядипломному педагогічному процесі. Недостатня розробленість цієї проблеми в теорії та методиці професійної освіти, відсутність системного науково-методичного забезпечення зумовили вибір теми нашого дослідження «Хьютагогіка як учіння про самоосвіту: сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу».

Термін «хьютагогіка» вперше зустрічається в роботі S. Hase й С. Kenyon у публікації «From Andragogy to Heutagogy». На протипагу педагогіки й андрагогіки дослідники стверджують, що «інформаційний вибух», високі темпи змін у суспільстві спричинили зміни в освітніх підходах з традиційного (де вчитель завжди вирішував, що учень повинен знати і як слід його вчити) до інноваційного (сам учень визначає зміст, форму, темпи навчання). Хьютагогіка визначається авторами як новий підхід до організації навчання дорослих концепція самостійного навчання, учіння про те, як самостійно вчитися в умовах інформаційного віку. На їх думку, цей підхід слугує освітнім потребам учням ХХІ ст. та сприяє розвитку їх індивідуальних здібностей [8].

Спираючись на матеріали Вікіпедії, О.В. Ігнатович аналізує етимологію терміна «хьютагогіка» як конструкта з декількох семантично пов'язаних грецьких слів зокрема першої частини: εϋρετικός (heurista) – «виявляти, з'ясовувати, дізнаватися», εφεϋρετικός (heuretikos) – винахідливий, εϋρημα (heuriskein) – «знайти». У другій частині терміна впізнаємо грецьке αγω (ago) – «веду». Отже, на думку О.В. Ігнатович, у семантиці слова закладено значення «вести до винаходів, відкриттів, знахідок, висновків», що підтверджує евристичний пошук навчання як домінуючу ідею концепції. За іншим тлумаченням перша частина терміна «хьютагогіка» походить від грецького εαυτός (эвтос, «сам»), що дозволяє трактувати це поняття як учіння про самоосвіту [1]. Дослідник стверджує, що обидва трактування взаємодоповнюють одне одного, створюючи додатковий семантичний обсяг.

Цікавим є порівняльний аналіз педагогіки, андрагогіки, хьютагогіки, який здійснив F. Garnett, за такими характеристиками: локус контролю (F. Garnett визначає

об'єкт, який несе відповідальність за результати діяльності), освітній сектор, когнітивний рівень, контекст знань, ключове питання кожної з наук (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз педагогіки, андрагогіки, хьютагогіки [9]

Характеристики	Науки		
	Педагогіка	Андрагогіка	Хьютагогіка
локус контролю	учитель	учитель – учень	учень
освітній сектор	школи	освіта дорослих	післядипломна освіта
когнітивний рівень	пізнання	метапізнання	епістемологічне пізнання
контекст знань	розуміння предмета	спільне визначення умов	створення знань
ключове питання	Що?	Чому?	Чому б ні?

Методологічну основу будь-якої системи освіти становлять провідні положення – принципи, виявлені та сформульовані в результаті досліджень. Саме через принципи навчання на основі андрагогічного, особистісно орієнтованого, системного, синергетичного, стохастичного, інформаційного підходів здійснюється конкретизація мети й завдань, вибір засобів їх реалізації – змісту, форм, методів тощо. Вони визначають функціонування всіх елементів дидактичного циклу, які є мікропроцесами цілісного процесу навчання, й самоосвіти зокрема.

Базис самоосвітньої діяльності становлять андрагогічні принципи, сформульовані дослідниками процесу навчання дорослих [5, с. 20-22]. Серед них виокремлюємо такі:

- принцип оптимальності навчання (забезпечення оптимального відбору змісту самоосвітньої діяльності);
- принцип опори на досвід того, хто навчається (життєвий (побутовий, соціальний, професійний));
- принцип системності навчання;
- принцип індивідуалізації навчання;
- принцип елективності навчання (полягає в наданні особистості часткової свободи у виборі цілей, завдань, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, форм, місця навчання, оцінювання результатів навчання тощо);
- принцип свідомості й активності тощо.

T. Anderson охарактеризовує хьютагогіку як «net-орієнтовану» теорію, яка повністю використовує можливості Всесвітньої мережі, зокрема технології Web 2.0.; педагогічний підхід, який може бути застосований у процесі використання перспективних технологій в галузі дистанційної освіти, а також слугувати в якості основи для цифрового навчання [6].

Слушною є думка L.M. Blaschke стосовно того, що хьютагогіка розширює та поглиблює андрагогічний підхід до навчання й може розглядатися як континуум андрагогіки. В андрагогіці навчальний план, завдання, проблеми для обговорення, система оцінювання розробляється інструктором відповідно до потреб того, хто навчається. У хьютагогіці сфера застосування виходить за межі шкільного та студентського віку і припускає, що той, хто навчається, сам стає менеджером своєї освіти: викладач (фасилітатор) лише пропонує освітній контент і навчальні матеріали, а учень вибирає курс, проектує його виконання та розробляє індивідуальну карту навчання. Разом із тим, дискусії з викладачем залишаються найважливішою частиною навчання. У табл. 2 представлено огляд ознак, які допоможуть продемонструвати, яким чином хьютагогіка ґрунтується на засадах андрагогіки [7].

Таблиця 2

Хьютагогіка як континуум андрагогіки

Андрагогіка (самоспрямування)	Хьютагогіка (самовизначення)
навчання одиничного циклу («одинична петля навчання»)	навчання подвійного циклу («подвійна петля навчання»)
розвиток компетентностей	розвиток можливостей
лінійна модель і підхід до навчання	нелінійна модель і підхід до навчання
спрямованість «учитель – учень»	спрямованість «учень»
одержання учнями знань	розуміння учнями як навчатися

Як засвідчує табл. 2, андрагогічний підхід сконцентровано на способах навчання (як учитися найбільш продуктивно), в основі організації – лінійна модель (концентрація на формах освіти, представлених у вищих навчальних закладах). Хьютагогіка фокусує увагу на розвитку надпредметної компетентності «уміння вчитися», враховуючи формальні, неформальні й інформальні освітні контексти. Разом із тим, усі дослідники, оперуючи поняттям «одинична петля навчання» (single loop learning) розуміють його модель, де відсутні спеціально створені умови для самостійного управління освітнім процесом з боку учня. Термін хьютагогіки «подвійна петля навчання» (double loop learning) увели С. Argyris і D. Schon у значенні процесу використання одержаної в ході

змін інформації (перший цикл) для більш ефективного управління майбутніми трансформаціями (другий цикл) [4].

Отже, констатуємо спробу систематизації відмінностей між педагогікою, андрагогіки та хьютагогікою, яка ґрунтується на розумінні педагогіки як науки про виховання й освіту дітей шкільного віку, андрагогіки як науки про освіту дорослих, хьютагогіки як науки про самоосвіту. Хьютагогічний підхід визнає необхідність гнучкого навчання, де консультант (реальний чи віртуальний) тільки пропонує ресурси, а той, хто навчається, конструює реальний хід особистого навчання (коригуючи програму, зміст, технології навчання, систему оцінювання результатів своєї роботи).

У зв'язку з цим постає питання використання сучасних технологій навчання, які дозволять здійснювати самоосвітню діяльність дорослих. Сьогодні спостерігаємо намагання науковців здійснити класифікацію цих технологій, хоча зробити її сталою майже неможливо на тлі стрімких процесів інформатизації суспільства, розширення інформаційного простору. До таких технологій належать: технології e-learning, m-learning, u-learning [3, с. 12-14]. Представляємо деякі з них (табл. 3).

Таблиця 3

**Сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу
самостійного навчання дорослих**

Ознаки	Назви технологій		
	<i>e-learning</i> (електронне навчання)	<i>m-learning</i> (мобільне навчання)	<i>u-learning</i> (всепроникаюче навчання)
Сутність	Використання нових мультимедійних технологій й Інтернету шляхом полегшення доступу до ресурсів і послуг, обміну ними, спільною роботою на відстані	Передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP і GPRS -технологій	Всепроникаюче навчання технологій неперервної освіти з використанням ІК-засобів у всіх сферах життя суспільства
Назви технологій	– віртуальні аудиторії; – віртуальні навчальні заклади; – веб-квести; – блоги; блог-квести – MOOC тощо.	– BYORD (Bring Your Own Device); – QR-коди; – QR-квести – NFC (Near Field Communication)тощо.	– WiMAX-технології; – WiBro-технології; – Wiki-технології тощо.

Ознаки	Назви технологій		
	<i>e-learning</i> (електронне навчання)	<i>m-learning</i> (мобільне навчання)	<i>u-learning</i> (всепроникаюче навчання)
Особливості	<ul style="list-style-type: none"> – вибір зручного часу й місця навчання; – наявність консультанта і можливість постійного контакту з ним; – індивідуальний графік навчання; – економія часу й коштів. 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість взаємодії; – компактність; – можливість використання в будь-який час і в будь-якому місці. 	<ul style="list-style-type: none"> – наявність безкоштовного Wi-Fi, – створення безкоштовних Wi-Fi зон; – спеціальне програмно-методичне забезпечення; – неперервна підзарядка пристроїв.

Очевидно, що перелік технологій, зазначених у табл. 3, є неповним і потребує доповнення, вивчення можливостей використання. Їх застосування дозволить створити якісно нове освітнє середовище для самостійного навчання дорослих.

Узагальнюючи вищесказане, констатуємо, що сьогодні не можна говорити про хьютагогіку як про нову науку, адже спостерігаємо нескоординованість дослідників у дефініції понять, не визначено об'єкт, предмет, принципи, категоріальний апарат. Отже, розглядаємо хьютагогіку як теорію, концепцію, підхід, учіння про самоосвіту; окрему ланку педагогічної думки, що розвинулася з андрагогіки, але вивчає лише процес самостійної та безперервної самоосвіти упродовж всього життя. Безперечно, потребує подальшого наукового обґрунтування особливостей, специфіки, змісту, методики самоосвітньої діяльності дорослих. На нашу думку, це перспективний і цікавий напрям розвитку педагогічної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Игнатович Е.В. Хьютагогика как зарубежная концепция самостоятельного обучения [электронный ресурс] // Непрерывное образование : XXI век (научный электронный журнал). – 2013. – Вып. 3. – Режим доступа : <http://lll21.petsu.ru/journal/article.php?id=2151>
2. Громкова М.Т. Андрагогика : теория и практика образования взрослых : Учеб. пособие для системы доп. проф. образования. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 495 с.
3. Кадемія М.Ю. Сучасні педагогічні технології навчання дорослих // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 11–17.
4. Ньюстром Д., Дэвис К. Организационное поведение / Глоссарий по книге [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/801/word/dvojnaja-petlja-obuchenija>
5. Пашков В.В., Приходько В.Н., Ястребова В.Я. Андрагогика: курс лекцій для магистров. – Запорожье: Акцент Инвест-трейд, 2014. – 244 с.
6. Anderson T. Theories for learning with emerging technologies. [электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.aupress.ca/books/120177/ebook/02_Veletsianos_2010-Emerging_Technologies_in_Distance_Education.pdf

7. Blaschke L.M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>
8. Stewart Hase and Chris Kenyon. From Andragogy to Heutagogy [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>
9. The Heutagogic Archives [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://heutagogicarchive.wordpress.com/2010/11/18/heutagogy-the-craft-of-teaching>